

O MONEDĂ DE AUR DE LA CONSTANTIN X DESCOPERITĂ ÎN DOBROGEA

GH. MĂNUCU ADAMEȘTEANU, INGRID POLL

În anul 1977, ICEM Tulcea a achiziționat o monedă de aur găsită de un locuitor din satul Cloșca, com. Horia, jud. Tulcea. Aceasta este o nomisma histamenon de la împăratul Constantin X. (1059-1067).

Grieson III, 2, clasa 1a7, anii 1059-1067, p. 767-768, pl. LXIII

Morisson II, tip 1a, anii 1059-1067, p. 642. Pl. LXXXVIII

AV 4.12 g, 26x25 mm

De la început trebuie precizat că aceasta este prima monedă bizantină găsită pe teritoriul satului Cloșca, zona din care nu se cunosc nici un fel de vestigii ale culturii materiale din această perioadă (sec. X-XIII). Din imediata vecinătate, între Horia și Florești, pe malul pârâului Islam a fost descoperit un tezaur de 15 folles, din care au fost recuperate două piese din clasa A3 - varianta 24,41 - emisiuni atribuite împăraților Vasile II - Constantin VIII. Lista descoperirilor se încheie cu un follis din sec. XI găsit pe raza comunei Horia (Gh. Mănucu-Adameșteanu, Rev. Muz., XXIX, 1992, 3, p. 51-52).

Toate aceste monede reprezintă descoperiri izolate, întâmplătoare ce nu pot fi puse în legătură cu nici un nucleu de locuire ci, mai degrabă, pot fi legate de existența unui drum ce traversa această parte a Dobrogei.

Revenind la moneda de aur de la împăratul Constantin X trebuie arătat că ea a fost investigată prin spectrometrie de emisie cu laser în cadrul Laboratorului Băncii Naționale a României (Pentru metoda utilizată vezi Gh. Mănucu Adameșteanu, Ingrid Poll, Mihaela Iacob, B. Constantinescu, Pontica XXXI, 1999, p. 302-303).

	Avers	Revers	Carate
AV	786.00	786.20	18.80
AG	167.09	167.30	
CU	44.00	43.30	

Pentru a vedea ce reprezintă aceste valori vom prezenta și rezultatele unor analize efectuate pe monede din aceeași emisiune (L'or. Monnayé, I. Purification et alteration de Rome a Byzance. Cahiers Ernest Babelon, 2, Paris, 1985, p. 224-225).

Gr	AV	AG	CU	Carate
4.43	76.5	19.3	4.2	18.35
-	76.2	19.9	3.8	18,28
4.35	72.3	18.9	8.8	17.35
4.34	75.4	21.0	3.6	18.09
4.34	77.3	18.2	4.1	18.65
4.23	77.7	20.0	2.9	18.50
3.32	76.3	19.8	3.9	18.31
3.28	76.9	18.7	4.4	18.45

Piesa dobrogeană, cu 4,12 gr. este ceva mai ușoară decât greutatea medie cunoscută - 4,36 gr. pentru cele din colecția de la Dumnarton Oaks (greutate cuprinsă între 4,46 și 4,24 gr. Grierson, III, 2, p. 767-768) și 4,33 gr pentru cele de la Paris (greutatea oscilează între 4,43 și 4,23 gr. Morisson, II, p. 642); din tabelul prezentat mai sus se observă însă și două exemplare cu o greutate mai mică de 4 grame (3,28 și 3,32).

Exemplarul nostru are o formă concav-convexă, primele histamena de acest fel fiind puse în circulație de împăratul Constantin IX: o dată cu introducerea noului tip are loc și o devalorizare de la 24 la 20 1/2 carate. În timpul lui Constantin X se pun în circulație două tipuri de nomisma histamenon, care ajung la 19-18 carate (Morisson, II, p. 616) sau 18 1/2 (Grierson, B.Z. 1954, 47, p. 385-393). Piesa de la Cloșca deși are o greutate mai mică se înscrie - prin procentul ridicat de aur, 18.80 carate - printre exemplarele bune ale acestui împărat.

Monedele de aur de la Constantin X sunt prezente pe teritoriul dintre Dunăre și Mare: în colecția Muzeului din Constanța - inv. 6062 - se află un exemplar din clasa I (Gh. Poenaru Bordea, R. Ocheșanu, Al. Popeea, Monede bizantine din colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, manuscris 1978, nr. 1367), iar alte trei piese au ajuns în colecția Băncii Naționale (Bănescu N., Les duchies byzantins de Paristrion (Paradounavon) et de Bulgarie, Bucharest, 1946, p. 106). Pentru nici una

dintre aceste piese nu se cunoaște locul de proveniență dar se presupune că au fost găsite în Dobrogea.

Cele cinci monede de la Constantin X reprezintă 14,28% din totalul de 35 piese de aur izolate, descoperite pe teritoriul provinciei dintre Dunăre și Mare în perioada 969-1092. Dintre acestea aproape jumătate - 16 ex. - sunt emisiuni ale împăratului Vasile II, în timpul căruia, se pare, că a funcționat în nordul Dobrogei, la Dinogetia - Garvăn, un atelier ce a bătut nomisma tetartera (Gh. Mănușu Adameșteanu, Monede de aur de la împăratul Vasile II (976-1025), descoperite pe teritoriul Dobrogei, în Cultura și civilizația la Dunărea de Jos, XVI- sub tipar).

Dacă excludem lotul de la Dinogetia - Garvăn, constatăm că moneda de la Cloșca se alătură unui număr relativ mic de piese - patru în jud. Tulcea și patru în jud. Constanța - cu loc de proveniență cunoscut, fapt ce sporește valoarea acestei noi monede de aur găsite în județul Tulcea.

TABELUL 1

Dobrogea
Nomismata din secolele X - XI (969-1092)
Descoperiri izolate

ÎMPĂRAȚI	Isaccea		Nufăru		Dinogetia		Păcuiul lui Soare		Total județ Tulcea		Total județ Constanța		Total Dobrogea	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Tzimiskes (969-976)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Vasile II (976-1025)	4	66.67%	0	0.00%	10	100%	0	0.00%	14	77.78%	1	25.00%	16	45.71%
Constantin VIII (1025-1028)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Roman III (1028-1034)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.85%
Mihail IV (1034-1041)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Constantin IX (1042-1055)	0	0.00%	1	50.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	5.56%	1	25.00%	6	17.14%
Constantin X (1059-1067)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	4	11.42%
Roman IV (1067-1071)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Mihail VII (1071-1078)	1	16.67%	0	0.00%	0	0.00%	1	50.00%	1	5.56%	1	25.00%	5	14.28%
Nichifor III (1078-1081)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	50.00%	0	0.00%	1	25.00%	1	2.85%
Alexios I (1081-1092)	1	16.67%	1	50.00%	0	0.00%	0	0.00%	2	11.11%	0	0.00%	2	5.71%
TOTAL	6		2		10		2		18		4		35	

TABELUL 2

Dobrogea
Nomismata din secolele X - XI (969-1092)
Tezaure și descoperiri izolate

ÎMPĂRAȚI	Isaccea		Nufăru		Dinogetia		Păcuiul lui Soare		Total județ Tulcea		Total județ Constanța		Total Dobrogea	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Tzimiskes (969-976)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	0.67%	0	0.00%	1	0.60%
Vasile II (976-1025)	4	66.67%	0	0.00%	120	86.96%	0	0.00%	127	84.67%	1	25.00%	129	77.71%
Constantin VIII (1025-1028)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Roman III (1028-1034)	0	0.00%	0	0.00%	1	0.72%	0	0.00%	1	0.67%	0	0.00%	2	1.20%
Mihail IV (1034-1041)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Constantin IX (1042-1055)	0	0.00%	1	50.00%	2	1.45%	0	0.00%	3	2.00%	1	25.00%	8	4.81%
Constantin X (1059-1067)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	4	2.40%
Roman IV (1067-1071)	0	0.00%	0	0.00%	6	4.35%	0	0.00%	6	4.00%	0	0.00%	6	3.61%
Mihail VII (1071-1078)	1	16.67%	0	0.00%	9	6.52%	1	50.00%	10	6.67%	1	25.00%	14	8.43%
Nichifor III (1078-1081)	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	50.00%	0	0.00%	1	25.00%	1	0.60%
Alexios I (1081-1092)	1	16.67%	1	50.00%	0	0.00%	0	0.00%	2	1.33%	0	0.00%	2	1.20%
TOTAL	6		2		138		2		150		4		166	

**UNE PIÈCE DE MONNAIE EN OR DEPUIS CONSTANTIN X,
 DÉCPUVERTE EN DOBROUDJA**

– Résumé –

Les auteurs publient une nomisma histamenon depuis l'empereur Constantin X (1059-1067), trouvée par hasard au Nord de la Dobroudja, sur le territoire du village de Closca. Par l'analyse des autres découvertes - trois folles du XI e s. - et en l'absence d'autres vestiges de la culture matérielle - habitations, céramiques, etc. - on apprécie que les découvertes monétaires peuvent être mises en relation avec une route qui traversait cette partie de Dobroudja.

L'analyse par spectrométrie d'émission avec laser a mis en évidence un titre haut (18, 18 carats), en comparaison avec d'autres pièces examinées, du temps de cet empereur.

En Dobroudja, on connaît cinq pièces isolées en or depuis Constantin X, ce qui représente 14,28% du total de 35 exemplaires: 16 exemplaires - donc la majorité - appartiennent à l'empereur Basile II (976-1025), au temps duquel, en Dobroudja, à Dinogetia - Garvan, a fonctionné, paraît-il, un atelier qui a mis en circulation nomisma tetarteron.